

Liczebność pogłowia klaczy wybranych rodzimych ras koni objętych programem ochrony zasobów genetycznych w latach 2005–2015

Marta Pasternak

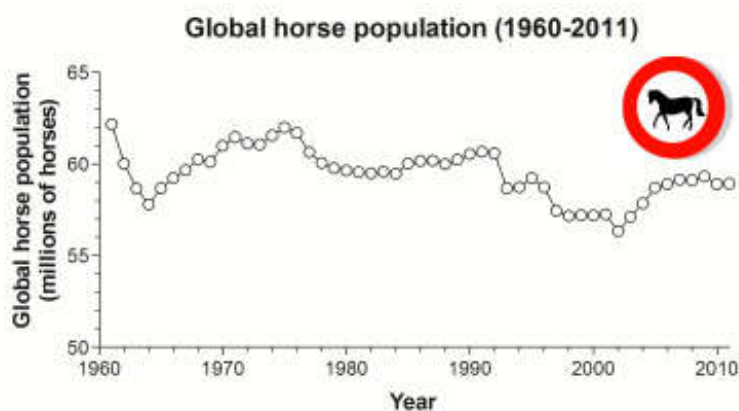
*Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy,
Dział Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt, 32-083 Balice k. Krakowa*

Nowe rozwiązania technologiczne, które zostały wprowadzone w rolnictwie światowym w ostatnich dziesięciu latach, znacząco wpłynęły także na produkcję zwierzęcą w Polsce. Na podstawie analizy tych czynników można zauważyć wyraźne zmiany wielkości pogłowia poszczególnych gatunków zwierząt. Niektóre z tych zmian miały związek z rosnącym lub malejącym zainteresowaniem określonymi produktami pochodzenia zwierzęcego, a inne z pojawieniem się programów unijnych i dopłat. Dla przykładu, w 2014 r. wyprodukowano w Polsce 2669 tys. t drobiowego żywca rzeźnego, co stanowiło o 57% więcej niż w latach 2006–2010. Ponadto, trzykrotnie zwiększył się w Polsce eksport mięsa drobiowego. Niestety, taki sukces nie dotyczy wszystkich gatunków zwierząt gospodarskich. Zanotowano bowiem spadek liczebności, który dotknął w Polsce szczególnie mocno

populację owiec i koni (Martyniuk i in., 2014; GUS, 2014, 2015; Koziół i Krzywoń, 2014; Mieczkowski, 2015; Pasternak i Calik, 2015).

Pogłowie koni w Polsce i na świecie

Konina nie jest zbyt popularnym rodzajem mięsa wśród polskich konsumentów, jednak z powodu rosnącego popytu w innych krajach produkcja żywca końskiego w Polsce w 2010 r. wyniosła 38 tys. t. Przeznaczenie na ubój 66 tys. sztuk tych zwierząt (25% pogłowia koni) czyni nasz kraj czołowym producentem koniny w Europie. Obecnie eksportuje się z Polski w celach rzeźnych ponad 30 tys. szt. koni rocznie, z czego około 1/3 stanowią zwierzęta żywe. Konina najchętniej spożywana jest przez Włochów, Belgów, Holendrów i Japończyków, którzy są głównymi importerami tego mięsa na świecie (Barowicz, 2013; Kapusta, 2009; Polak, 2016).

Wykres 1. Pogłowie koni na świecie w latach 1960–2011

Figure 1. Global horse population 1960–2011
(<https://perissodactyla.wordpress.com/tag/fao/>)

Według statystyk prowadzonych przez FAO (Food & Agriculture Organisation of the United Nations), liczebność światowej populacji koni w ostatnich pięćdziesięciu latach wahała się, w zależności od okresu, od 56 do 62 mln szt. (wykr. 1). Liczba koni znacząco zmalała – z 62 mln w 1961 i 1975 r. do ok 56,2 mln w 2002, w okresie 1978–1992 utrzymując się na mniej więcej stałym poziomie ok. 60 mln. szt. W la-

tach 2002–2010 zaobserwowano systematyczny wzrost liczebności, która jednak wciąż nie przekroczyła 60 mln.

Największa część pogłowia koni znajduje się w Ameryce Północnej i Południowej i stanowi ona łącznie ok 53% całej populacji koni na świecie. Dla porównania, w całej Europie utrzymywane jest ok 9%, w Afryce 8%, a w Chinach 12% pogłowia koni (Parker, 2013).

Tabela 1. Pogłowia koni (szt.) w Polsce w latach 2005–2013; stan na czerwiec (GUS, 2014; PZHK, 2012, 2014)

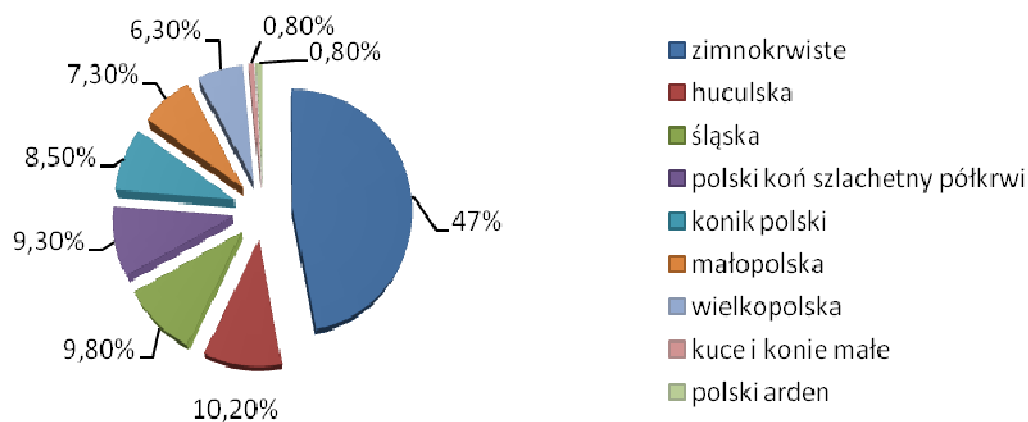
Table 1. Population of horses (head) in Poland in the years 2005–2013; status as of June (GUS, 2014; PZHK, 2012, 2014)

Rok – Year Źródło – Source	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
GUS Central Statistical Office	312 139	306 992	329 164	325 304	297 942	264 200	254 439	222 200	207 100
PZHK Polish Horse Breeders Association	–	–	–	–	362 800	344 188	314 313	302 007	302 699

W Polsce liczebność populacji koni na przestrzeni ostatnich lat istotnie zmalała (tab. 1). Według danych GUS, liczba tych zwierząt w naszym kraju, wynosząca w 2005 r. 312 139 szt., z roku na rok zmniejszała się, w 2013 osiągnęła poziom 207 100 szt. Jest to ogromny spadek wielkości pogłowia, który oznacza ubytek o ponad 1/3 (GUS, 2014). Według danych

PZHK, w samym tylko okresie od 2009 (362 800 szt.) do 2013 r. (302 699 szt.) liczba koni zmalała o ponad 60 tys. szt., czyli prawie o 17% (PZHK 2012, 2014).

Największą liczbę tych zwierząt w Polsce odnotowano, według GUS, w 2007 r. – 329 164 szt., natomiast według dostępnych danych PZHK w 2009 r. – 362 800 szt.

Wykres 2. Struktura rasowa klaczy wpisanych do ksiąg głównych w 2015 r. (PZHK, 2016)
Figure 2. Breed structure of mares entered in stud books in 2015 (PZHK, 2016)

Tak jak w przypadku innych gatunków zwierząt, tak i u koni zakres i kierunek zmian liczebności zależy w dużym stopniu od rasy. W 2015 r. 47%, a więc prawie połowę pogłowia klaczy wpisanych do ksiąg głównych w Polsce stanowiły polskie konie zimnokrwiste. Łącznie 42,1% stanowiły klacze ras rodzimych: huculskiej (hc), wielkopolskiej (wlkp), małopolskiej (m), śląskiej (śl) i konik polski (kn). 9,3% pogłowia stanowiły klacze rasy polski koń szlachetny półkrwi, a 0,8% wyodrębnione z grupy polskich koni zimnokrwistych klacze rasy polski arden. Udział kuców i koni małych zwiększył się o 0,2% w stosunku do roku 2014 i wynosił 0,8% liczby klaczy wpisanych do ksiąg głównych (Pasternak i Calik, 2015; PZHK, 2016).

Liczebność klaczy objętych programem ochrony zasobów genetycznych

Działania na rzecz ochrony zasobów genetycznych rodzimych ras zwierząt są podejmowane w Polsce od wielu lat. Od 1 stycznia 2002 r. zadania związane z koordynacją owych działań w Polsce zostały przekazane Instytutowi Zootechniki. Aktualnie, na mocy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 czerwca 2008 r. (Dz. U. Nr 108, poz. 691), Instytut stanowi krajową jednostkę koordynującą realizację zadań związanych z ochroną zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich (IZ PIB, 2014).

Pierwsze programy ochrony zasobów genetycznych koni zostały oficjalnie wprowadzone w 2000 r. i dotyczyły koników polskich oraz koni rasy huculskiej. Kolejne programy zostały stworzone w oparciu o badania własne Instytutu Zootechniki na wniosek hodowców oraz Polskiego Związku Hodowców Koni, który prowadzi księgi hodowlane. Aktualnie program obejmuje 7 ras – w 2005 r. został opracowany dla koni ras małopolskiej i śląskiej, a w 2008 r. dla koni wielkopolskich i zimnokrwistych w typie sokólskim i sztumskim. W 2010 r. wprowadzono nowelizację programów oraz ponowne ich zatwierdzenie do dalszej realizacji (Martyniuk i Polak, 2010; IZ PIB, 2014). Przystąpienie do programu jest dobrowolne, lecz kwalifikacja klaczy jest uzależniona od szeregu wymagań, ściśle określonych w programie ochrony. Jednym z warunków jest wpis klaczy do głównej księgi stadnej i poddanie jej ocenie wartości użytkowej.

Spełnienie warunków wpisu do głównej księgi stadnej danej rasy jest jednym z wymogów przyjęcia konia do programu ochrony. W 2005 r. programem zostało objętych łącznie 32,4% klaczy ras kn, hc, m i śl posiadających wpis (tab. 2). W następnych latach odsetek klaczy kwalifikowanych do programu wzrastał, osiągając w 2008 r. poziom 42,9%, z uwzględnieniem objętej już wtedy programem rasy wielkopolskiej.

Tabela 2. Procentowy udział liczby klaczy ras kn, hc, m, wlkp i śl, spełniających warunki wpisu do księgi głównej w programie ochrony w latach 2005–2015 (IZ PIB, 2014; dane IZ PIB, 2015; PZHK, 2016)
Table 2. Percentage of mares of kn, hc, m, wlkp and śl breeds eligible for stud book entry in the conservation programme in the years 2005–2015 (IZ PIB, 2014; IZ PIB, 2015; PZHK, 2016)

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
% udział klaczy z księgi głównej w programie ochrony % of stud book mares in the conservation programme	32,4	39,3	48,2	42,9	36,8	43,4	44,1	48,6	56,6	59,9	60,9

Istotny wzrost liczby klaczy zakwalifikowanych do programu nastąpił w roku 2007, kiedy to w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 (PROW) wszedł w życie „Program rolnośrodowiskowy”, zakładający w pakiecie 7. („Zachowanie zagrożonych

zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie”) dofinansowanie dla hodowców posiadających zwierzęta ras rodzimych i spełniających określone warunki (MRWiR, 2007, 2010; Pawlewicz i Bórawski, 2013).

Pokazany w tabeli 2 spadek procentowy

liczby klaczy chronionych w 2009 r. z 42,9 do 36,8% wynikał ze wzrostu liczby klaczy wpisanych do ksiąg, wynoszącej w 2008 r. 6800 szt., natomiast w 2009 r. 7535 szt., przy równoczesnym spadku łącznej liczby klaczy zgłoszonych do programu z 2915 szt. w 2008 r. do 2771 szt. w roku kolejnym.

Od 2010 r. obserwuje się systematyczny wzrost liczby klaczy ww. ras, biorących udział w programie ochrony, której odsetek w 2015 r.

osiągnął poziom 60,9%. (Pasternak, 2013 a; IZ PIB, 2014; dane IZ PIB, 2015; PZHK, 2016).

Stan liczebny pogłowia klaczy wpisanych do księgi stadnej, a także tych objętych programem w dużej mierze waha się w zależności od rasy, dlatego też celem niniejszego opracowania była analiza zmian liczebności klaczy wybranych ras rodzimych, objętych programem ochrony zasobów genetycznych w Polsce w latach 2005–2015.

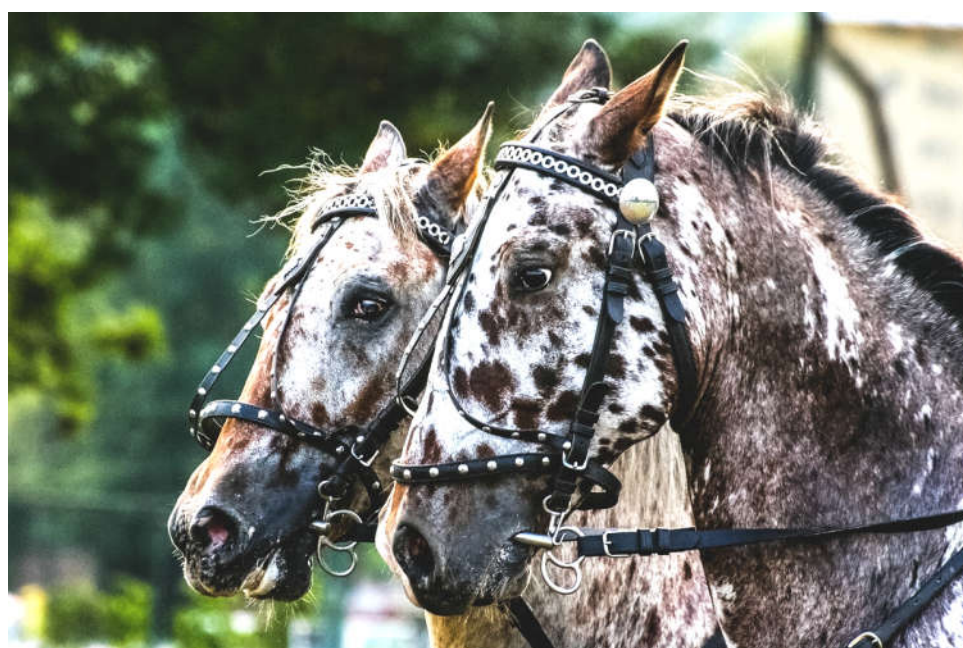

Tabela 3. Liczebność i udział klaczy rasy konik polski w programie ochrony zasobów genetycznych w latach 2005–2015 (IZ PIB, 2014; dane IZ PIB, 2015; PZHK, 2016)

Table 3. Number and proportion of Konik Polski mares in the genetic resources conservation programme in the years 2005–2015 (IZ PIB, 2014; IZ PIB, 2015; PZHK, 2016)

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba klaczy w księdze głównej <i>No. of mares in stud book</i>	458	550	614	694	784	911	973	1026	1034	1196	1301
Liczba klaczy w programie ochrony <i>No. of mares in conservation programme</i>	261	300	405	534	575	688	753	776	971	1095	1238
% udział klaczy z księgi głównej w programie ochrony <i>% of stud book mares in conservation programme</i>	57	54,6	66	77	73,3	75,5	77,4	75,6	93,9	91,5	95,2

W 2005 r. liczba klaczy rasy **konik polski** wpisanych do księgi głównej wynosiła 458 szt., z czego 57% stanowiły klacze objęte programem ochrony. W ciągu kolejnych 10 lat nastąpił intensywny wzrost liczebności pogłowia tej rasy, także części kwalifikowanej do programu. W 2015 r. liczba klaczy, znajdujących się w tych księgach była prawie trzykrotnie wyższa niż w 2005 i wynosiła 1301 szt., spośród których aż 1238 szt., czyli 95,2% było objętych programem (Pasternak, 2013 a; IZ PIB, 2014, dane IZ PIB, 2015; PZHK, 2015). Popularność rasy jest

duża, między innymi ze względu na niewielkie wymagania paszowe i świetne przystosowanie do niekorzystnych warunków środowiska. Cechy te wynikają z pochodzenia rasy od dzikiego tarpana, zamieszkującego niegdyś ziemie polskie. Pomysłodawcą odtworzenia rasy był prof. Tadeusz Vetulani (Jaworski i Jezierski, 2011), z którego inicjatywy został założony rezerwat koników polskich w Białowieży, mający na celu reintrodukcję w systemie półdzikim populacji tarpana leśnego. Obecnie koniki polskie są wykorzystywane między innymi w hodowli rezerwa-

towej, rekreacji, rajdach turystycznych oraz agroturystyce. Ze względu na swe niewielkie rozmiary i opanowany temperament dobrze spisują się w hipoterapii.

Rasa ta może mieć również zastosowanie w leśnictwie – przy zrywce drewna i w konnych patrolach, a także przy wypasach, będą-

cych formą ochrony bioróżnorodności trwałych użytków zielonych i przeciwdziałania zarastaniu środowisk bagiennych, np. w parkach narodowych (Białowieskim, Roztoczańskim i Biebrzańskim) (Klawczyński, 2010; Smugała i Wieliczko, 2010; Jaworski i Jezierski, 2011; Zawisła i in., 2014).

Tabela 4. Liczebność i udział klaczy rasy huculskiej w programie ochrony zasobów genetycznych w latach 2005–2015 (IZ PIB, 2014; dane IZ PIB, 2015; PZHK, 2016)

Table 4. Number and proportion of Hucul mares in the genetic resources conservation programme in the years 2005–2015 (IZ PIB, 2014; IZ PIB, 2015; PZHK, 2016)

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba klaczy w księdze głównej <i>No. of mares in stud book</i>	790	896	1015	1120	1381	1363	1416	1446	1467	1491	1561
Liczba klaczy w programie ochrony <i>No. of mares in conservation programme</i>	506	618	755	911	919	1030	1039	1065	1161	1224	1225
% udział klaczy z księgi głównej w programie ochrony <i>% of stud book mares in conservation programme</i>	64,1	69	74,4	81,3	66,6	75,6	73,4	73,7	79,1	82,1	78,5

Konie rasy huculskiej są równie popularne jak koniki polskie, dlatego ich populacja w ostatnich latach przeżywała podobny rozkwit. W 2005 r. liczba klaczy wpisanych do księgi głównej wynosiła 790 szt., a prawie 10 lat później zwiększyła się niemalże dwukrotnie i w 2014 wynosiła 1491 szt. Znacznie wzrósł również udział klaczy w programie ochrony – z 64,1% w 2005 r. do 82,1% w 2014 (Pasternak, 2013 a; IZ PIB, 2014; PZHK, 2015). Tego typu zmiany były podyktowane, przy równoczesnym wsparciu finansowym, wszechstronnością użyt-

kowania i łatwością utrzymania obu ras. Wykorzystanie koni huculskich jest podobne jak w przypadku koników polskich, zatem przedstawicieli tej rasy można spotkać zarówno w rekreacji czy agroturystyce, jak i w hipoterapii. Konie huculskie są również popularne w modnych ostatnio rajdach trekkingowych, np. w Bieszczadach, gdzie świetnie się spisują, głównie ze względu na wytrzymałość, małą pobudliwość, zrównoważony charakter i dobre przystosowanie do wędrówek górskich (Brzeski i in., 1988; Kosiniak-Kamysz i in., 2000; Gancarz, 2006).

Tabela 5. Liczebność i udział klaczy rasy małopolskiej w programie ochrony zasobów genetycznych w latach 2005–2015 (IZ PIB, 2014; dane IZ PIB, 2015; PZHK, 2016)

Table 5. Number and proportion of Małopolski mares in the genetic resources conservation programme in the years 2005–2015 (IZ PIB, 2014; IZ PIB, 2015; PZHK, 2016)

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba klaczy w księdze głównej <i>No. of mares in stud book</i>	1832	1842	1593	1634	1933	1606	1520	1359	1207	1131	1120
Liczba klaczy w programie ochrony <i>No. of mares in conservation programme</i>	349	390	556	774	614	609	565	655	540	485	449
% udział klaczy z księgi głównej w programie ochrony <i>% of stud book mares in conservation programme</i>	19,1	21,2	34,9	47,4	31,8	38	37,2	48,2	44,7	42,9	40,1

W przypadku **koni rasy małopolskiej** w ostatnich latach obserwuje się systematyczny spadek liczebności klaczy wpisywanych do księgi głównej. Od 2005 do 2014 r. ich liczba zmniejszyła się ze 1832 do 1131 szt., co oznacza spadek o ponad 1/3. Najwięcej klaczy – 1933 szt. odnotowano w 2009 r., ale od tamtego czasu ich liczba maleje. Udział klaczy małopolskich w programie ochrony w omawianym okresie był zmienny. Od 2005 r. (19,1%) wzrastał aż do roku 2008 (47,4%). W 2009 r. liczba zakwalifikowanych klaczy spadła o 15,6% w stosunku do roku poprzedniego, a w 2012 r. programem była objęta prawie połowa klaczy wpisanych do ksiąg. Od tamtego czasu liczba klaczy w programie znów zaczęła się zmniejszać (IZ PIB,

2014, PZHK, 2015). Celem realizacji programu ochrony tej rasy jest m.in. doskonalenie wzorca rasowego przy zachowaniu odrębności genotypowej i fenotypowej oraz takich cech, jak: płodność, długowieczność, odporność na choroby, wytrzymałość, żywy temperament oraz przydatność w różnych kierunkach użytkowania. Konie rasy małopolskiej często posiadają wiele cech konia orientalnego, który w dawnych latach miał istotny wpływ na polską hodowlę. Są one wykorzystywane w większości dostępnych dyscyplin: rekreacja, sport, jazda western, rajdy długodystansowe, powożenie, WKKW i inne (Budzyński i in., 1989; Krupiński i Jezierski, 2010; Program ochrony zasobów genetycznych..., 2010; Sondij, 2011).

Tabela 6. Liczebność i udział klaczy rasy wielkopolskiej w programie ochrony zasobów genetycznych w latach 2008–2015 (IZ PIB, 2014; dane IZ PIB, 2015; PZHK, 2016)

Table 6. Number and proportion of Wielkopolski mares in the genetic resources conservation programme in the years 2005–2015 (IZ PIB, 2014; IZ PIB, 2015; PZHK, 2016)

Rok – Year	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba klaczy w księdze głównej <i>No. of mares in stud book</i>	2183	2066	1877	1725	1437	1137	1035	956
Liczba klaczy w programie ochrony <i>No. of mares in conservation programme</i>	157	143	159	142	130	136	142	165
% udział klaczy z księgi głównej w programie ochrony <i>% of stud book mares in conservation programme</i>	7,2	6,9	8,5	8,2	9	12	13,7	17,3

Sytuacja **koni wielkopolskich** przedstawia się najgorzej. W 2008 r., w którym rasa ta weszła do programu, liczebność klaczy wpisanych do ksiąg wynosiła 2183 szt. i z roku na rok coraz bardziej malała. W 2015 r. wynosiła już jedynie 956 szt., czyli o ponad 50% mniej. Liczba klaczy biorących udział w programie ochrony w analizowanym przedziale czasowym kształtowała się na wyrównanym poziomie, wahając się jedynie o kilka sztuk w zależności od roku i wynosiła 130–159 szt. Procentowo udział kla-

czy zakwalifikowanych do programu od 2009 r. wzrastał, ale nie było to efektem większej ilości zgłaszanych zwierząt, a spadku liczby klaczy wpisywanych do ksiąg (Pasternak, 2013 a; IZ PIB, 2014; PZHK, 2015).

Program ochrony zasobów genetycznych koni rasy wielkopolskiej – koni półkrwi angielskiej ma na celu zachowanie ich odrębności wynikającej ze specyficznych warunków środowiskowych, w jakich zostały wytworzone. Konie te charakteryzują się dobrą adaptacją do zmiennych

warunków środowiska oraz wszechstronnie użytkowym typem o wyraźnych predyspozycjach zaprzęgowych i wierzchowych. Powinien charakteryzować je żywy, ale zrównoważony temperament i łagodne usposobienie. Niestety, niewielka ich część osiąga wyniki w sporcie i MPMK (Mistrzostwa Polski Młodych Koni), w związku z tym od pewnego czasu można zaobserwować tendencję do zwiększania udziału

importowanego materiału w rodowodach koni wielkopolskich. Zmiany wprowadzane w ostatnich latach, dotyczące wymagań rodowodowych dla tej rasy sprawiły, że wiele rodzących się koni było uznawanych za osobniki szlachetnej półkrwi, co znacznie ograniczyło liczebność koni wielkopolskich otrzymujących prawo wpisu do ksiąg (Kukawski, 1995; Chrzanowski, 2011; Nowicka-Posłuszna, 2010, 2011).

Tabela 7. Liczebność i udział klaczy rasy śląskiej w programie ochrony zasobów genetycznych w latach 2005–2015 (IZ PIB, 2014; dane IZ PIB, 2015; PZHK, 2016)

Table 7. Number and proportion of Silesian mares in the genetic resources conservation programme in the years 2005–2015 (IZ PIB, 2014; IZ PIB, 2015; PZHK, 2016)

Rok – Year	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba klaczy w księdze głównej <i>No. of mares in stud book</i>	1009	1038	1064	1169	1371	1356	1398	1343	1442	1406	1495
Liczba klaczy w programie ochrony <i>No. of mares in conservation programme</i>	209	394	349	539	520	598	603	604	748	807	843
% udział klaczy z księgi głównej w programie ochrony <i>% of stud book mares in conservation programme</i>	20,7	38	32,8	46,1	37,9	44,1	43,1	45	51,9	57,4	56,4

Liczebność klaczy rasy śląskiej, posiadających prawo wpisu do księgi głównej zwiększyła się w ostatnich latach z 1009 szt. w 2005 r. do 1495 szt. w 2015, czyli prawie o 50%. Ilość klaczy zgłaszanych i przyjmowanych do programu ochrony również rosła, zwiększając się z 209 szt. w 2005 r. do 807 szt. w 2014. Oznacza to prawie czterokrotny wzrost liczby chronionych klaczy. Można zatem stwierdzić, że ich udział w programie z niewielkimi wahaniami systematycznie wzrastał i z 20,7% w 2005 r. osiągnął poziom 57,4% w 2014, czyli w programie brała udział ponad połowa klaczy posiadających wpis do księgi głównej (Pasternak, 2013 b; IZ PIB, 2014; PZHK, 2015). Rosnąca liczebność tej rasy jest dobrym sygnałem, świadczącym o staraniach hodowców i chęci utrzymywania rasy. Konie rasy śląskiej są reprezentacyjne i coraz częściej można je spotkać jako konie zaprzęgowe. Wykazują się dzielnością, siłą i wytrzymałością, które są doceniane przez zawodników powożenia. Dzięki mocnej budowie i łagodności sprawdzają się również jako konie rodzinne i rekreacyjne. W hodowli należy zwrócić

szczególną uwagę na skłonności hodowców do prób wytworzenia ślązaków w lżejszym, bardziej szlachetnym typie i pilnować, aby nie ztracono starego typu konia śląskiego, nastawionego na współpracę z człowiekiem, wykazującego się dobrym stępem i kłusem oraz żywym impulsem w ruchu do przodu (Detkens, 1961; Lawin, 2008).

Podsumowanie

W 2008 r. liczba klaczy objętych programem ochrony we wszystkich pięciu omawianych rasach wynosiła łącznie 2915 szt., natomiast w 2015 r. wzrosła do 3920 szt., czyli do 30% więcej (tab. 3–7). Klacze te tworzyły w 2015 r. 896 stad, spośród których największa liczba występowała u koni huculskich (264), a najmniejsza u koni wielkopolskich (jedynie 32) (dane IZ PIB, 2015). Najpopularniejsze okazały się koniki polskie, konie huculskie i konie śląskie. Najmniejszą liczbę klaczy z wpisem do księgi głównej oraz kwalifikacją do programu ochrony zaobserwowano wśród koni wielkopolskich.

Rosnąca liczba klaczy włączanych do programu ochrony świadczy o wzroście świadomości hodowców dotyczącej ras rodzimych i doboru par do rozplodu. Liczba zwierząt posiadających odpowiedni rodowód i utrwalony typ wzorca swoich przodków zwiększa się, jednak w przypadku niektórych ras, takich jak małopolska czy wielkopolska, konieczna jest pełna analiza postawionych celów i ich ewentualna korekta. Pomocnym aspektem z pewnością okazałoby się wsparcie finansowe do utrzymywania nie tylko klaczy, ale również ogierów i młodzięży. Więcej koni zostawianych byłoby wtedy do hodowli, a więc większy ich odsetek otrzymywałby wpis do ksiąg i był zgłaszany do programu ochrony zasobów genetycznych.

Jednym z głównych celów programu jest zachowanie zmienności genetycznej, dlatego korzystne byłoby utrzymywanie i używanie większej liczby reproduktorów, co w istotnej mierze pozwoliłoby na spełnienie tego warunku. Praca i postęp hodowlany nie są możliwe, jeśli w małej populacji używa się wciąż tych samych samców, nie kładąc nacisku na polepszenie wartości użytkowej, a jedynie na odpowiednie po-

chodzenie. Ponadto, potrzebna jest organizacja większej liczby wydarzeń promujących konie, które będą podkreślać odrębność i wyjątkowość ras rodzimych, mocno wypieranych przez inne rasy, w tym zagraniczne. Działania takie przyciągają dużą rzeszę odbiorców i zostały już podjęte między innymi w ramach promocji konia małopolskiego, organizowanej wspólnie przez Małopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Karniowicach, PZHK i inne pokrewne podmioty.

W ramach popularyzacji rasy odbyły się między innymi: czempionaty, promocyjne wyścigi koni małopolskich na Krakowskim Torze Wyścigów Konnych SK Wiśnicz, „Wielka Krakowska Gonitwa Włościańska” na Krakowskich Błoniach, zorganizowana po 25 latach przerwy gonitwa koni małopolskich na Warszawskim Służewcu, a także bicie rekordu prędkości z udziałem koni małopolskich we Wrocławiu na Torze Partynice. W tym ostatnim sukces należał do ogiera Decybela I – hodowli Jacka Soski, który osiągnął rekord biegu, wynoszący 56 km/h, wyrównany (ale nie pobity) później przez jednego z koni pełnej krwi angielskiej.

Literatura

- Barowicz T. (2013). Konina – fakty i mity. WRP Biznes, 4: 11.
- Brzeski E., Górka K., Rudowski M. (1988). Konie huculskie, PWN, Warszawa.
- Budzyński M., Byszewski W, Sikora Cz., Słomka L. (1989). Konie małopolskie. PWN, Warszawa.
- Chrzanowski Sz. (2011). Doskonalenie koni wielkopolskich. Mat. konf. nauk.: Konie trapeńskie i wielkopolskie w realiach XXI wieku, Olsztyn, 14–16.06.2011, ss. 40–47.
- Detkens S. (1961). Koń śląski. Wyd. IZ, Kraków, 131 ss.
- Gancarz J. (2006). Wskaźniki pobudliwości nerwowej koni huculskich utrzymywanych systemem tabunowym. Ann. UMC-S, Sectio EE: Zootechnica, 24: 249–255.
- GUS (2014). Roczniki branżowe – Rocznik statystyczny rolnictwa 2014, Warszawa.
- GUS (2015). Mały rocznik statystyczny Polski 2015, Warszawa, ss. 276–281.
- IZ PIB (2014). Ekspertyza na temat stanu krajowej różnorodności biologicznej w zakresie zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich z uwzględnieniem możliwych wzajemnych zależności zachodzących pomiędzy różnorodnością zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich a różnorodnością pozostałych zasobów biologicznych.
- Jaworski Z., Jezierski T. (2011). Dobrostan w hodowli rezerwatowej koników polskich. XXXVII Wszechnica Biebrzańska. Mat. konf.: Spojrzenie na dobrostan konia w relacji z człowiekiem, Osowiec-Twierdza, 21–22.05.2011, ss. 1–4.
- Kapusta F. (2009). Przemysł mięsny w Polsce – wybrane problemy. Nauki Inżynierskie i Technologie, 1: s. 30.
- Klawczyński D. (2010). Dzikusy z mokradeł. Koń Polski, 5: 64–66.
- Kosiniak-Kamysz K., Jackowski M., Gedl-Pieprzycza J. (2000). Przydatność koni huculskich do różnych form hipoterapii. Zesz. Nauk. PTZ, Prz. Hod., 50.
- Kozioł I., Krzywoń M. (2014). Stan przemysłu drobiarskiego w Polsce. Progress in Economic Sci., 1: 85–97.
- Krupiński J., Jezierski T. (2010). O przyszłości ras zachowawczych. Hodowca i Jeździec, VIII, 1 (24).
- Kukawski L. (1995). Zarys dziejów zorganizowanej hodowli koni w Wielkopolsce. Wielkopolski Związek Hodowców Koni, Wyd. Graficon Druk, Poznań.

- Lawin J. (2008). Po co próby dzielności? Koński Targ, Grudzień 2008: 14–16.
- Martyniuk E., Polak G. (2010). Różnorodność biologiczna w rolnictwie. Jak promować i popularyzować rasy rodzime? Mat. Ogólnopol. Konf.: Mówić o różnorodności biologicznej nie tylko w roku 2010. Uniwersytet Warszawski, 17.05.2010. Monografia, ss. 219–232.
- Martyniuk E., Krupiński J., Chełmińska A., Giżejowski Z. (2014). Krajowa strategia zrównoważonego użytkowania i ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich. IZ PIB, Kraków, 171 ss.
- Mieczkowski M. (2015). Konsumpcja mięsa drobiowego w Polsce na tle zmian rynkowych. Biul. Inf. ARR, 2: 14–17.
- MRWiR (2007). Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013. Warszawa.
- MRWiR (2010). Stan realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013. Warszawa.
- Nowicka-Posłuszna A. (2010). Wzorzec rodowodowy i użytkowy koni rasy wielkopolskiej. Koń wielkopolski w Programie ochrony zasobów genetycznych, IZ PIB, Kraków.
- Nowicka-Posłuszna A. (2011). Zmiany modelu rodowodowego koni rasy wielkopolskiej. Wiad. Zoot., XLIX, 1: 89–99.
- Parker R. (2013). Equine Science. 4 ed. Delmar Cengage Learning, New York, p. 32.
- Pasternak M. (2013 a). Gestaltungsdynamik des Bestands an Pferden von primitiven und Warmblutrassen im Rahmen des Schutzprogramms für die genetischen Ressourcen 2005–2012. Mat. konf. pol.-niem.: Bio-różnorodność zwierząt gospodarskich – praktyczne wykorzystanie – terażniejszość i przyszłość, Balice, 15–17.10.2013, ss. 310–314.
- Pasternak M. (2013 b). Liczebność populacji koni rasy śląskiej objętych programem ochrony zasobów genetycznych w latach 2005–2012. Mat. LXXVIII Zjazdu Nauk. PTZ, 9–11.09.2013, Kraków, ss. 300–301.
- Pasternak M., Calik J. (2015). Stan produkcji zwierzęcej w Polsce w latach 2005–2014. Wiad. Zoot., LIII, 4: 62–69.
- Pawlewicz A., Bórawski P. (2013). Realizacja programu rolnośrodowiskowego w Polsce. Roczn. Nauk. Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, 15 (2): 271–276.
- Polak G. (2016). Konina – temat tabu. Hodowla i Jeździec, XIV, 1 (48): 20–21.
- Program ochrony zasobów genetycznych koni rasy małopolskiej (2010). Tekst jednolity. Załącznik nr 4 do Zarządzenia nr 19/10 z dnia 16 kwietnia 2010.
- PZHK – Polski Związek Hodowców Koni (2012). Sprawozdanie z działalności Polskiego Związku Hodowców Koni w latach 2008–2011. XXVII Walny Zjazd Delegatów Polskiego Związku Hodowców Koni, maj 2012; <http://pzhk.pl/sprawy-zwiazkowe/pzhk/xxvii-walny-zjazd/>
- PZHK – Polski Związek Hodowców Koni (2014). Sprawozdanie z działalności Polskiego Związku Hodowców Koni w latach 2012–2013. XXVIII Walny Zjazd Delegatów PZHK, maj 2014; <http://pzhk.pl/sprawy-zwiazkowe/pzhk/xxviii-walny-zjazd-delegatow-pzhk-maj-2014/>
- PZHK – Polski Związek Hodowców Koni (2016). <http://pzhk.pl/hodowla/statystyka-hodowlana/>
- Smugała M., Wieliczko J. (2010). Czarnocińskie koniki. Koń Polski, 12: 68–69.
- Sondj F. (2011). Hodowla koni rasy małopolskiej – rys historyczny i sytuacja aktualna. Wiad. Zoot., XLIX, 2: 25–30.
- Zawiślak J., Ogińska M., Drewka M., Świącicka N. (2014). Wykorzystanie koni w gospodarce leśnej. Wiad. Zoot., LII, 1: 61–65.

POPULATION OF MARES OF SELECTED NATIVE BREEDS OF HORSES INCLUDED IN THE GENETIC RESOURCES CONSERVATION PROGRAMME IN THE YEARS 2005–2015

Summary

The population of horses in Poland has considerably declined in recent years, which gives an additional reason for their conservation. The aim of the article was to analyse changes in the population of mares of selected native breeds under the genetic resources conservation programme in Poland in the years 2005–2015. In 2008, the total number of Hucul, Polish Konik, Małopolski, Wielkopolski and Silesian mares included in the conservation programme was 2915 and it rose to 3920 in 2015, an increase of 30%. Polish Koniks and Huculs were the most popular of these breeds. The lowest number of mares entered in the stud books and qualified for the conservation programme was observed for Wielkopolski horses, the number of which decreases each year. Further breeding work aimed to improve the utility value of native breed horses and promotion of the breeds through the organization of all-Polish events are necessary.

Fot. w pracy: M. Pasternak

